

Ф И Л О Л О Г

часопис за језик, књижевност и културу
VIII 2017 15

универзитет у бањој луци
филолошки факултет

часопис за језик, књижевност и културу
година VIII, 2017, број 15
универзитет у бањој луци
филолошки факултет

Издавач
Publisher Универзитет у Бањој Луци
Филолошки факултет

Главни уредник
General Editor Др Младенко Сацак, Универзитет у Бањој Луци

Одговорни уредник
Editor-in-chief Др Саша Шмуља, Универзитет у Бањој Луци

Редакција
Editorial Board Др Тери Иглтон, Универзитет у Ланкастеру
Др Енди Маузли, Универзитет Де Монтфорд
Др Рос Поснок, Универзитет Колумбија
Др Сања Бошковић Данојлић, Универзитет у Поатјеу
Др Жоржета Чолакова, Универзитет Пајсија Хиландарског у
Пловдиву
Др Горан Максимовић, Универзитет у Нишу
Др Петар Пенда, Универзитет у Бањој Луци
Др Татјана Бијелић, Универзитет у Бањој Луци
Др Сања Мацура, Универзитет у Бањој Луци
Др Дијана Црњак, Универзитет у Бањој Луци
Др Роберто Руси, Универзитет у Бањој Луци
Др Радана Лукајић, Универзитет у Бањој Луци
Др Анђелка Крстановић, Универзитет у Бањој Луци

Лектори
Proofreading Др Дијана Црњак, Универзитет у Бањој Луци
Тања Булатовић, Ина Гител, Василиса Шљивар, Marion Gouviac

Секретар редакције
Editorial Board Secretary Мр Андреја Марић, Универзитет у Бањој Луци

Припрема за штампу
и штампа
Prepress and print Графид д.о.о.
Бања Лука

Ликовно уређење
Art design Мр Новак Демоњић, Универзитет у Бањој Луци

За штампарију
For print Срђан Иванковић

Интернет адреса / *Web address* <https://filolog.rs.ba>
Имејл адреса / *E-mail* filolog@ff.unibl.org

Тираж / *Circulation* 500

Радове објављене
у овом броју
рецензирани
*Reviewers of papers
published in this issue*

Др Јана Алексић, Институт за књижевност и уметност у Београду
Др Жељка Бабић, Универзитет у Бањој Луци
Др Миланка Бабић, Универзитет у Источном Сарајеву
Др Јосип Бабић, Свеучилиште у Осиеку
Др Татјана Бијелић, Универзитет у Бањој Луци
Др Савка Благојевић, Универзитет у Нишу
Др Радмила Бодрич, Универзитет у Новом Саду
Др Дојчил Војводић, Универзитет у Новом Саду
Др Борис Дудаш, Свеучилиште у Ријеци
Др Николина Зобеница, Универзитет у Новом Саду
Др Иван Јовановић, Универзитет у Нишу
Др Сања Јосифовић Елезовић, Универзитет у Бањој Луци
Др Милош Ковачевић, Универзитет у Београду
Др Марија Копривица Делићанин, Универзитет у Бањој Луци
Др Марија Кривокапић, Универзитет Црне Горе
Др Мијана Кубурић Мацура, Универзитет у Бањој Луци
Др Драгана Лукајић, Универзитет у Бањој Луци
Др Горан Максимовић, Универзитет у Нишу
Др Андреја Марић, Универзитет у Бањој Луци
Др Радмило Маројевић, Универзитет у Београду
Др Сања Мацура, Универзитет у Бањој Луци
Др Горан Милашин, Универзитет у Бањој Луци
Др Емир Мухић, Универзитет у Бањој Луци
Др Ана Пејановић, Универзитет Црне Горе
Др Анђелка Пејовић, Универзитет у Београду
Др Петар Пенда, Универзитет у Бањој Луци
Др Игор Перишић, Институт за књижевност и уметност у Београду
Др Јелена Пилиповић, Универзитет у Београду
Др Наташа Половина, Универзитет у Новом Саду
Др Драгана Поповић, Универзитет у Новом Саду
Др Ранко Поповић, Универзитет у Бањој Луци
Др Биљана Радић Бојанић, Универзитет у Новом Саду
Др Јелена Рајић, Универзитет у Београду
Др Марија Рунић, Универзитет у Бањој Луци
Др Роберто Руси, Универзитет у Бањој Луци
Др Татјана Суботин Годубовић, Универзитет у Београду
Др Хелен Теодоропулос, Универзитет у Чикагу
Др Душица Тодоровић Лакава, Универзитет у Београду
Др Лидија Томић, Универзитет Црне Горе
Др Жељко Увановић, Свеучилиште у Осиеку
Др Дијана Црњак, Универзитет у Бањој Луци
Др Ирена Шпадијер, Универзитет у Београду

САДРЖАЈ

ЈЕЗИК

Ксенија Ј. Кончаревић

- Колизије новаторског и архаизаторског приступа
сакралној норми у ареалу *Pax Slavica Orthodoxa*..... 13
CONFLICTS OF AN INNOVATORY AND ARCHAIC APPROACH TO
THE SACRAL NORM IN *PAX SLAVICA ORTHODOXA* AREAL

Предраг Д. Дилтарић

- Употреба инфинитива у записницима са седница
Друштва српске словесности 1842–1853 25
THE USE OF INFINITIVE IN THE MINUTES OF
THE MEETINGS OF *DRUŠTVO SRPSKE SLOVESNOSTI* 1842–1853

Јелена М. Марковић

- Лични метадискурс у писању код изворних
и неизворних говорника енглеског језика..... 44
PERSONAL METADISOURSE IN THE WRITING OF NATIVE
AND NON-NATIVE SPEAKERS OF ENGLISH

Martin D. Pleško

- La féminisation linguistique au Sénégal : état des lieux 61
ЛИНГВИСТИЧКА ФЕМИНИЗАЦИЈА У СЕНЕГАЛУ

Светлана В. Терзић

- Изражавање елативности конструкцијом *један од* + *генитив множине*
суперлатива (компаратива) у српском и њени еквиваленти у
руском језику (на грађи литерарних дела)..... 76
USING THE *ONE OF + GENITIVE OF SUPERLATIVE (COMPARATIVE) PLURAL*
CONSTRUCTION TO EXPRESS THE ELATIVE FORM IN SERBIAN AND
ITS EQUIVALENTS IN RUSSIAN (BASED ON A LITERARY WORKS
CORPUS)

Borivoje T. Petrović

- F0 perturbation effect in Initial Fricatives
of Serbian – An Acoustic Analysis..... 89
ПЕРТУРБАЦИЈА ФУНДАМЕНТАЛНЕ ФРЕКВЕНЦИЈЕ КОД ИНИЦИЈАЛНИХ
ФРИКАТИВА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ – АКУСТИЧКА АНАЛИЗА

<i>Sanda S. Bjelajac</i>	
Self-Repaired Speech Errors in English as L2 in the Speech of Native Serbian Speakers	114
САМОИСПРАВЉАЊЕ ГОВОРНИХ ОМАШКИ У ЕНГЛЕСКОМ КАО СТРАНОМ ЈЕЗИКУ КОД ГОВОРНИКА ЧИЈИ ЈЕ МАТЕРЊИ ЈЕЗИК СРПСКИ	
<i>Сања Р. Радановић</i>	
Значај методичке праксе из угла студената	130
THE ROLE OF OBSERVATION CLASSES FROM STUDENTS' POINT OF VIEW	
<i>Немања Ђ. Миловановић</i>	
Поновно читање средњовековног епитафа са Мајевице.....	143
REREADING OF A MEDIAEVAL EPITAPH FROM MAJEVICA	
<i>Maria V. Fornari Ćuković</i>	
L'influenza di Luigi Barzini nella lingua giornalistica italiana.....	155
УТИЦАЈ ЛУИЏИЈА БАРЦИНИЈА НА ИТАЛИЈАНСКИ НОВИНАРСКИ ЈЕЗИК	
<i>Светлана С. Вуксановић</i>	
Логичке неправилности и стилске фигуре као извор вербалног лингвистичког хумора у енглеском и српском језику	168
LOGICAL IRREGULARITIES AND STYLISTIC DEVICES AS THE SOURCE OF VERBAL LINGUISTIC HUMOUR IN THE ENGLISH AND SERBIAN LANGUAGE	
<i>Сања Р. Милићевић</i>	
Утицај ванлингвистичких фактора на избор форме обраћања у руском језику.....	188
THE INFLUENCE OF NON-LINGUISTIC FACTORS ON THE CHOICE OF ADDRESS IN RUSSIAN	
<i>Ивана З. Митић</i>	
Морфосинтаксичке карактеристике српског језика као нематерњег којим говоре ученици албанске националности	199
MORPHOSYNTACTIC CHARACTERISTICS OF THE SERBIAN LANGUAGE AS A NON-MOTHER TONGUE LANGUAGE SPOKEN BY ALBANIAN LEARNERS	
<i>Милица М. Ђуричић</i>	
Женски и мушки граматички род у настави шпанског као страног језика: правилно усвајање граматике и/или промовисање идеја о родној равноправности	211
MALE AND FEMALE GRAMMATICAL GENDERS IN TEACHING SPANISH AS A FOREIGN LANGUAGE: CORRECT GRAMMAR ADOPTION AND/OR PROMOTION OF THE IDEAS OF GENDER EQUALITY	

КУЛТУРОЛОШКЕ СТУДИЈЕ

Софија М. Кошничар

Култура као егзогенетичка супструктура семиосфере.....235

CULTURE AS EXOGENETIC SUBSTRUCTURE OF SEMIOSPHERE

КЊИЖЕВНОСТ

Darko J. Krstić

The Good Shepherd, the Sheep and the Wolf – St. Sava's

Usage of the Johannine Theology of the Good Shepherd

(Jn 10) in His *Life of St. Simeon*.....259

ДОБРИ ПАСТИР, ОВЦЕ И ВУК – УПОТРЕБА ЈОВАНОВСКЕ ТЕОЛОГИЈЕ

ДОБРОГ ПАСТИРА (ЈН. 10) У ЖИТИЈУ СВЕТОГ СИМЕОНА СВЕТОГ

САВЕ

Andelka Ž. Krstanović

Antinarrative Verfahren in Peter Handkes Roman *Die Hornissen*272

АНТИНАРАТИВНИ ПОСТУПЦИ У РОМАНУ *СТРШЉЕНИ* ПЕТЕРА

ХАНДКЕА

Vanja D. Vukićević Garić

Džojš kao čitalac svojih tekstova ili koncept obrnutog paterniteta.....290

JOYCE AS HIS OWN READER OR THE CONCEPT OF A REVERSED

PATERNITY

Јелена Ђ. Марићевих

Флора и фауна у приповеткама Милоша Црњанског..... 307

FLORA AND FAUNA IN MILOŠ CRNJANSKI'S SHORT STORIES

Наташа С. Дракулић

Митолошки подтекст *Успења и суноврата*

Икара Губелкијана Борислава Пекића.....320

MYTHOLOGICAL SUBTEXT OF THE *RISE AND FALL OF IKARUS GUBELKIAN*

BY BORISLAV PEKIĆ

Dijana D. Tica

Kratka pregled teorijskih promišljanja o komičnom333

A SHORT REVIEW OF THEORIES OF THE COMIC

- Jelena Lj. Pršić**
 Negation of Survival in the Post-war Urban Revival: Septimus
 in *Mrs Dalloway* and Édouard in *The Great Swindle* 347
 НЕГАЦИЈА ЖИВОТА У ПОСЛЕРАТНОМ ОЖИВЉАВАЊУ ГРАДА:
 СЕПТИМУС У *ГОСПОЂИ ДАЛОВЕЈ* И ЕДУАР У
ДОВИЂЕЊА, ТАМО ГОРЕ
- Александра Д. Мандић**
 Некролози у крфском *Забавнику* 368
 THE OBITUARIES IN CORFU'S NEWSPAPER SUPPLEMENT *ZABAVNIK*
- Sanja N. Kobilj Čuić**
 Motiv traume u pjesmama „Noćna dama” i „Bljesak” Đovanija Paskolija.....381
 THE MOTIF OF TRAUMA IN PASCOLI'S "IL GELSOMINO NOTTURNO"
 AND "IL LAMPO"
- Бранка Б. Огњановић**
 Надзирање као метод истраге и (ре)конструкције стварности
 у новели *Налог* Фридриха Диренмата 391
 SURVEILLANCE AS A METHOD OF INVESTIGATION AND
 (RE)CONSTRUCTION OF REALITY IN FRIEDRICH DÜRRENMATT'S
 NOVELLA *THE ASSIGNMENT*

ПРИКАЗИ

- Нина З. Говедар**
 Од прилога до рјечника. Издавачки подухват деценије 405
 FROM CONTRIBUTION TO DICTIONARY.
 THE PUBLISHING ENTERPRISE OF THE DECADE
- Соња С. Леро**
 Прилог српској орнитологији и лексикографији 408
 A CONTRIBUTION TO SERBIAN ORNITHOLOGY AND LEXICOGRAPHY
- Јелена Г. Рељић**
 Еротопоетика еолске пјесникиње 411
 EROTOPOETICS OF AEOLIAN POETESS
- Nikolina N. Zobenica**
 Tragovima velikana: O germanistima Beogradskog
 univerziteta 1905–1941 418
 TRACKING GREAT NAMES: ON GERMAN STUDIES SCHOLARS AT THE
 UNIVERSITY OF BELGRADE 1905–1941

<i>François S. Schmitt</i>	
Quelle féminisation linguistique dans la francophonie?.....	422
О ФРАНКОФОНОЈ ЛИНГВИСТИЧКОЈ ФЕМИНИЗАЦИЈИ	
<i>Слађана М. Цукут</i>	
Систематична библиографија лексикографских радова.....	428
THE SYSTEMATIC BIBLIOGRAPHY OF PAPERS IN THE FIELD OF LEXICOGRAPHY	
<i>Данијел М. Дојчиновић</i>	
Новосадска књижевна медијевистика за годину 2016.....	432
UNIVERSITY OF NOVI SAD MEDIAEVAL LITERARY STUDIES PROCEEDINGS 2016	
<i>Милица В. Буковић</i>	
Нови сјај Илије Огњановића Абуказема	436
NEW RADIANCE OF ILIJA OGNJANOVIĆ ABUKAZEM	
<i>Милош М. Кеџман</i>	
Лексика српског језика од 18. вијека до данас	442
THE LEXIC OF SERBIAN FROM 18TH CENTURY ONWARDS	

ИЗВЈЕШТАЈ

<i>Данијела Д. Јелић</i>	
Србистика данас.....	449
<i>Биографије аутора.....</i>	459
<i>Упутства за ауторе.....</i>	473

Милица В. Ђуковић¹

Институт за књижевност и уметност, Београд

НОВИ СЈАЈ ИЛИЈЕ ОГЊАНОВИЋА АБУКАЗЕМА

Огњановић Абуказем, Илија (2016), *Ђачки дневник (1862–1863)*, приредили Миливој Ненин и Зорица Хаџић, Нови Сад: Академска књига – Филозофски факултет.

Пишући о Лази Костићу у огледу „Нови сјај Лазе Костића“, објављеном у *Летопису Матице српске* 1931. године, Тодор Манојловић позвао се на причу о ловачком рогу барона Минхаузена (рогу који по зими није испуштао звуке, да би, након лова, у топлој одаји, произвео мелодију), како би, на метафоричан начин, илустровао путеве рецепције Костићевог стваралаштва, тј. како би указао на дуготрајност процеса афирмације опуса Лазе Костића, на почетку XX века скрајнутог, а ревалоризованог након Првог светског рата, када су „струје модерне осетљивости и мисаоности најзад, разбиле, растопиле и мраз неразумевања, у коме је захваћена била Костићева поезија, те нам она данас поново звучи, пева са пуном својом триумфалном сонорношћу.“ Стваралаштву Костићевог нешто млађег савременика Илије Огњановића Абуказема (Нови Сад, 1845–Будимпешта, 1900), писца, публицисте, лекара и историчара културе, било је потребно неупоредиво више времена да би било ревалоризовано и да би пред осетљивошћу и мисаоношћу данашњих читалаца извело своју „мелодију“. Пуних стотину и четрнаест година након Огњановићеве смрти, једино је књига *Грбови знаменитих Срба што су им кости у Новом Саду укопане* доживела репринт 1999. године, да би се, у последње две године (2015. и 2016), као издања Градске библиотеке Новог Сада, Досије студија, Академске књиге и новосадског Филозофског факултета, појавиле чак четири значајне књиге: прво је објављена монографија (донекле прерађен магистарски рад) Мирјане Станић *Збиљање шале: књижевни рад Илије Огњановића Абуказема* (2015), затим два тома Абуказемових знаменитих *шетњи* (Илија Огњановић Абуказем, *Шетње по Новом Саду. Први део (1878–1881)* и *Шетње по Новом Саду. Други*

део (1882–1884), оба тома приредила је Зорица Хацић, 2015. године), да би, напослетку, био објављен и Абуказемов *Ђачки дневник (1862–1863)*, 2016. године. Управо дуготрајни изостанак монографија о Абуказему или приређених књига овог аутора дозвољава нам да појаву *Ђачког дневника* Илије Огњановића Абуказема (као и *Збиљања шале* и *Шетњи по Новом Саду*) сагледамо као нови сјај Илије Огњановића Абуказема.

Настао у периоду од 1. октобра 1862. до 8. децембра 1863. године, у време Абуказевог ђаковања у Карловачкој и Печујској гимназији, а приређен, како је навела Зорица Хацић, највероватније према Абуказевој препису властитих писама и дневничких забелешки, *Ђачки дневник (1862–1863)* Илије Огњановића Абуказема, који су приредили Миливој Ненин и Зорица Хацић, сачињавају: сâм текст Абуказевог дневника („Мој дневник“), потом „Прилози“ (Абуказево преписи стипендијске „молбенице“, школских сведочанстава, списка добијених књига, новчаних примања и издатака – „Молбеница, коју сам предао сл. општини новосадској молећи, ‘штипендију Стевана Николића“, „Књиге, које сам добио од пошт. г. Ђ. Поповића, уредника ‘Данице“, „Школска сведоџба у Печују за I. семестар 1863/4“, „Разне приметбе“, „Од како сам у Печују дошао добио сам свега новаца“, „Трошак на аљине“ и „Књиге за пету школу“), поговор Зорице Хацић („Кроз ђачки дневник Илије Огњановића Абуказема“), приређена писма Илије Огњановића Абуказема Илариону Руварцу (Миливој Ненин, „Ожењени чиновник и архимандрит“), дводелна биографска белешка – Абуказем о себи и приређивачи о Абуказему („О писцу из његовог и нашег угла Илија Огњановић Абуказем“) и напомена приређивача („Реч-две о томе како смо за штампу приредили ђачки дневник Илије Огњановића“). Дакле, концизне свакодневне белешке о ђачком животу у Сремским Карловцима и Печују 1862–1863. године приређивачком интервенцијом обогаћене су уметањем Абуказевој писама (Ђорђу Рајковићу, Ђорђу Поповићу Даничару, Арси Пајевићу, Андрији Монашевићу, Друштву српске гимназијске омладине у Сегедину, Новосадској општини...), као и Абуказевој литерарним прилозима, објављеним у *Даници*, *Јавору* и *Комарцу*, односно чланцима из оновремене периодике које је Абуказем у дневнику помињао, те је, на овај начин, дневник учињен занимљивијим и литерарнијим.

Специфичан „отворени“ дневник (Абуказевој школски другови, „коншколари“, могли су да читају овај дневник, па чак и да у њему, попут Мите Боришева, оставе свој потпис), лишен литерарних покушаја, раних „проба пера“ (приређивачи су указали на постојање засебне свеске у коју је Абуказем записивао своју поезију и прозу – „Први покушаји Илије В. Огњановића (1862

и 1863)⁴ – из које ће, као уметнути делови, бити донети поједини прилози), *Ђачки дневник* Илије Огњановића Абуказема, упркос томе што није служио као „полигон за дуга исповедања, душевна превирања, самоиспитивања, хуморне опаске...“ (132), представља драгоцен прилог за историчаре свакодневног (посебно ђачког) живота Срба у Угарској у XIX веку, али и за историчаре српске књижевности посвећене проучавању стваралаштва Илије Огњановића Абуказема и његових савременика.

Ђачки дневник Илије Огњановића Абуказема пружа обиље података о периодичним публикацијама које је овај писац помно пратио и које су могле утицати на формирање његовог књижевног укуса (а то су *Комарац*, *Јавор*, *Даница*, *Српски дневник* и *Србобран*), или пак о гласилима у којима је Абуказем објављивао своје ране радове (*Комарац*, *Јавор*, *Даница*), при чему су, захваљујући приређивачким интервенцијама, поједини Абуказемови прилози објављени у целости – песма „Срећа vara“ (*Јавор*, 1862), шаљива цртица „Како се може уватити (‘Истинито прикљученије’)“ (*Комарац*, 1863), песма „У зиму“ (*Даница*, 1863), као и неколико Абуказемових писама из *Српског дневника*. Исто тако, дневник Илије Огњановића Абуказема нуди важне књижевноисторијске и културноисторијске податке о договорима карловачке гимназијске омладине о покретању књижевног листа: „Био сам двапут код Мише и Гојковића, де смо се договарали о листу ког намеравамо издавати. Миша ће бити уредник“ (22), односно о намери карловачких гимназиста да оснују ђачку читаоницу „Одма овим првим писмом непропуштам Вам јавити, да се младеж овдашње више гимназије поче измеђ себе договарати како да се установи овде ђачка читаоница“ (15). Одломци *Ђачког дневника* посвећени болести и смрти Младена Вучетина, Абуказемовог школског друга, сведоче о блискости и лепом пријатељству двојице младића, као што Абуказемов говор на Вучетиновом погребу, потом и на парастосу, односно Абуказемов труд око објављивања споменице Младена Вучетина, чију је поезију изузетно ценио („Преписивао Младенове песме, што смо их ради дати у штампу“ (75) и „Синоћ су донесене код мене још 405 комада књиге споменик М. М. Вучетину и од данас се распродају“ (76) показатељ су Абуказемове енергије и искреног залагања да се очува успомена на Младена Вучетина, који је, према мерилима Илије Огњановића Абуказема, задојеног идејама националног романтизма, био добар пријатељ, добар песник и искрени родољуб. Занимљива чињеница из живота карловачких ђака биле би подеране ципеле, као разлог за оправдани изостанак из школе или цркве, разлог који будући хумориста и сатиричар и „један од најдуховитијих српских писаца друге половине XIX века“ (141) неће пропустити да шаљиво прокоментарише: „Не-

сам био у цркви због *подераних ципела*. – После подне био мало код Гојковића (а зар онда несу биле подеране ципеле?)“ (19).

Једна од важнијих књижевноисторијских чињеница коју открива ђачки дневник Илије Огњановића била би потпуно нова и другачија слика Ђорђа Поповића Даничара од оне на којој је инсистирао Јован Јовановић Змај. За разлику од негативне представе о карактеру и друштвеној улози Ђорђа Поповића Даничара, коју је, након политичког и пријатељског разлаза, о њему створио Змај, дневнички записи младог Илије Огњановића Абуказема откривају племенитог човека, свесног Абуказемовог незавидног материјалног положаја и спремног да му помогне – Даничар је бесплатно слао Абуказему сваки број *Данице*, поклонио му више од тридесет вредних књига, а уз то, донео је одлуку да сав новац добијен од претплатника, које Абуказем скупи за *Даницу* и књиге које Поповић објави, Абуказем узме себи: „Ако можете а ви Огњановић скупите што више предбројника за ‘Даницу’, па ми пошаљите њихова имена а новац себи задржите; вама је с отим нешто поможено, јер вам је стипендија мала! И немојте то никоме говорити!“ (33). Записи „Затим сам отишао у читаоницу, а одатле г. Ђорђу Поповићу, уредн. ‘Данице’, дао му 6 предбројника на његов лист (в. стр. 33) и од њега добијем ‘Путника’ св. 4, и три комада ‘Бирчанина Илије’, од којих један да себи задржим, а друга два сиромашним ђацима дадем“ (31); „Био код г. Ђ. Поповића уредн. Данице и однео му 11 предбројника на дело, што га је он превео и издао ‘Јунака нашег доба’ но он ми даде 12 комада исте књиге, казавши ми да новце себи задржим (в. стр. 35), и осим тога да ми још неке књиге на поклон“ (63–64); „Пред вече био (...) и код г. Поповића Ђорђа од кога сам добио на дар књигу Ф. Миклошића ‘Monumenta palaeoslavicae linguae e codice suprasliensi’“ (58); „...после подне дошао у Нови Сад и био код г. Ђ. Поповића, уредн. Данице па добио две књиге: ‘Narodne pjesme bosanske i hercegovacke skupio F. Lukić i Lj. Hercegovac’ и Хиљфердингова ‘Писма о историји Срба и Бугара’ у српском преводу. Добио 21. бр. Данице“ (63) и бројни други сличне садржине, сведоче о дарежљивости Ђорђа Поповића Даничара, којег, у једном обимнијем дневничком запису (насловљеном „Мој добротвор“) Илија Огњановић Абуказем назива човекољупцем и својим добротвором, набрајајући његова добротворства и захваљујући му на пожртвованости и разумевању („Живео честити г. Ђ. Поповић! Дај боже да срећан буде онај, кога сироче благосиља!“; 33). Након књиге Жарка Војновића *Из Спарте светлост то јест Живот и подвизи Каменка и Павла браће Јовановића уједно и библиографија издања* (2010), којом је започето преиспитивање улоге Ђорђа Поповића Даничара, на шта је указао Миливој Ненин у приказу „Књига о

књигама“, наводећи одломак из Војновићеве књиге о Даничаревим добротворствима и сматрајући да Даничар „стаје у ред важнијих Срба“, *Ђачки дневник (1862–1863)* Илије Огњановића Абуказема доприноси даљој ревалоризацији „лика и дела“ Ђорђа Поповића, уредника *Данице*. С друге стране, дневничке забелешке Илије Огњановића откривају још један занимљив податак – за разлику од Даничара, који је Абуказему поклањао свој лист и бројне књиге (као и новац од претплата), Јован Јовановић Змај, у исто време, Абуказему књиге не поклања, већ му их позајмљује на читање „...после тога код г. Јовановића уредника ‘Јавора’; он ми је дао на читање Шафариково дело, ‘Slawische Altertümer’ I. (преведено на немачки са чешког.)“ (49), односно „Спаковао књигу Шафарикове ‘словенске Старожит. II.’ да пошљем г. Јовановићу, који ми ју је на послугу дао“ (109).

Поред појединачних портрета српских књижевника, ђачки дневник Илије Огњановића Абуказема пружа прилику и за сагледавање друштвено-политичких прилика и положаја Срба у Угарској. Абуказем, тако, неће пропустити прилику да запази и оцени тежак положај српских ђака у угарским вишим гимназијама, у којима су српски ђаци приморани да често слушају „онакве речи које у књизи међусобног братинства ни мало места немају“ (90). О снази репресије која је владала у Аустроугарској у другој половини XIX века сведочи Закон о штампи (који забрањује политичке чланке у књижевним листовима), због којег је Абуказем, као уредник *Јавора*, морао 1879. године да отрпи затворску и новчану казну и због којег је 1891. године (такође у *Јавору*) прекинуо штампање наставка текста Илариона Руварца „На питање: ‘Кад су се Срби с патријархом Арсенијем III Чарнојевићем доселили у земље мађарске круне?’“, о чему је писано у додатку ђачком дневнику Илије Огњановића (у тексту „Ожењени чиновник и архимандрит“ Миливоја Ненина), а ово је повезано са податком из Абуказемовог дневника о спречавању намере карловачких ђака да оснују ђачку читаоницу (због оцене да та одлука „у политику засеца“), односно са податком из писма Илије Огњановића Абуказема Ђорђу Поповићу Даничару о разлозима због којих у Печују није примао *Даницу*: „Јуче сам био на пошти, да питам за милу ‘Даницу’, што ме тако лепо уме у часовима одмора мога да забави и поучи; ал’ један поштански чиновник одговори ми: ‘Шта српски? Што год са српском адресом овамо дође ми пошљемо од куда је и дошло’“ (88–89).

Попут текста „Др Илија Огњановић Абуказем“ (1901) Милана Савића, у којем је Савић тумачио прилоге сарадника *Зоље* и *Ђачког венца* (листова које је уређивао Абуказем), како би испратио „живе клице за потоњи развитак њихов“ и уочио „контуре њихове карактеристике“, тако се и у *Ђачком дневнику* Илије Огњановића Абуказема могу пронаћи живе клице потоњег развитка Абуказе-

мовог интересовања за српску културну историју – није тешко у Абуказемовим обиласцима гробља у Печују („У овдашњем римокатоличком гробљу на каменим крстовима има доста мађарских натписа са српским презименима“, 88 и „Шећући се јуче по римокатоличком гробљу (овде је гробље најлепше место за шетњу, недељом и свецем пуно света) опазим нов каменит споменик, и одмах ми падне у очи – натпис кирилским словима!“, 111) препознати будућег аутора монографије *Грбови знаменитих Срба што су им кости у Новом Саду укопане*.

Из ђачког дневника Илије Огњановића могу се сазнати подаци о самом Абуказему, његовим пријатељима (посебно о Младену Вучетину), добротворима (Андрији Монашевићу и Ђорђу Поповићу Даничару), рођацима (брат од тетке Илије Огњановића Абуказема био је Арса Пајевић), књижевном ангажману (Абуказем је у октобру 1862. године постао дописни члан Друштва гимназијске српске омладине у Сегедину, а у новембру 1863. године и дописни члан пештанске Преоднице), раним књижевним радовима (сарадња у *Јавору*, *Комарцу* и *Даници*) и књижевним плановима (покретање листа и ђачке читалице), али и о животу карловачких гимназијалаца – о њиховим омиљеним местима за шетњу (Магарчев брег, патријархова башта) или о разлозима за одустајање од „шетње“ (подеране ципеле), о политичким приликама и положају Срба у Угарској, тако да „занимљиве приче и белешке“ из живота карловачких и печујских ђака постају документ значајан за историчаре књижевности и културе, али и документ у којем се, у појединим Абуказемовим коментарима, могу препознати „контуре (приповедачке) карактеристике“ будућег хумористе и сатиричара, као што се у марљивом, преданом раду и организаторским способностима младог Илије Огњановића – Абуказем скупља претплатнике за српске листове и сарађује у бројним листовима, Абуказем уређује листове и организује књижевне састанке српске омладине у Печују – могу наслутити одлике потоњег уредника *Јавора*, са завидном, деветнаестогодишњом уредничком каријером. *Ђачки дневник (1862–1863)* Илије Огњановића Абуказема отвара могућности за сагледавање односа Илије Огњановића и Јована Јовановића Змаја (у периоду који је претходио интензивној сарадњи), за потпуније и прецизније формирање представе о Ђорђу Поповићу Даничару, као и за многострано упознавање са приватним и јавним животом Срба у Угарској почетком шездесетих година XIX века, те су, на тај начин, ђачко доба Илије Огњановића и доба проторомантизма представљени у новом сјају, као изазов за даља истраживања *омладине и њене књижевности*.